

FORCES ARMADES I ECOLOGIA

a
ara

L'exèrcit pot defensar el

En els últims anys les forces armades han desenvolupat diverses tasques a favor del medi natural i han introduït criteris ambientals. L'àmbit militar i el civil en fan valoracions diferents

ALBERT PUNSOLA

El ministeri de Defensa té en marxa el pla general de medi ambient per al període 2007-2021. Aquesta eina és la culminació d'una línia de treball iniciada als anys 80, quan l'exèrcit va signar diversos convenis amb el desaparegut Institut per a la Conservació de la Natura (Icona) per preservar el medi natural. La política d'ara és més sofisticada i es basa en dos pilars: la minimització de l'impacte ambiental que resulti de les activitats militars i la implementació de sistemes de gestió ambiental a les bases, aquarteraments i establiments de les forces armades.

Una protecció peculiar

Els camps d'entrenament de l'exèrcit espanyol sumen més de 140.000 hectàrees, i una quarta part d'aquests terrenys estan integrats a la xarxa Natura 2000. Aquesta xarxa va ser creada per una directiva comunitària als anys 90 amb la finalitat de preservar la biodiversitat a tot el territori europeu. La llei obliga els estats a evitar la degradació dels espais integrats

a la xarxa. Segons fonts de Defensa consultades per l'ARA, "gràcies a la presència militar en aquests indrets, s'hi poden trobar més de 250 espècies silvestres en un règim d'especial protecció, de les quals 15

estàn incloses en el catàleg espanyol d'espècies en perill d'extinció i 41 estan classificades com a vulnerables". Les mateixes fonts subratllen que el fet que aquests terrenys estiguin adscrits a una necessitat

Objectius estratègics: millorar l'eficiència i desenvolupar les renovables

El petroli és essencial per a la logística i les infraestructures militars. Les perspectives d'escassetat sobre aquest recurs han mobilitzat els exèrcits a la recerca de l'eficiència i les energies renovables. A Espanya el ministeri de Defensa s'ha incorporat al pla d'estalvi i eficiència energètica de l'administració general de l'Estat. A través d'aquest pla es compromet a fer que un total de 70 instal·lacions, que representen el 70% del consum energètic total de les forces armades, assolixin una reducció del 20% del consum energètic d'aquí quatre anys.

L'exèrcit dels Estats Units, el més poderós del món, s'ha marcat

una fita encara més ambiciosa. Amb la creació d'una oficina especial d'iniciatives energètiques vol que el 25% de tota la seva demanda sigui coberta per energies renovables el 2025.

Sota aquesta política s'han posat en marxa 20 grans projectes amb desenvolupaments solars, eòlics, geotèrmics i de biogàs. A banda, actualment hi ha 6 projectes pilot amb el nom genèric de NZEI (Net Zero Energy Installation) que tenen com a objectiu desenvolupar bases militars que siguin capaces de produir tanta energia com la que consumeixen.



Les accions militars destrueixen i també contaminen

Tica Font, directora de l'Institut Català Internacional per la Pau, reconeix que cada cop més els exèrcits despleguen activitats relacionades amb el medi ambient, sobretot en el terreny de la biodiversitat, però creu que aquestes accions no han de fer oblidar el concepte essencial que defineix les forces armades, "que és aconseguir canvis de poder a través d'uns mitjans molt concrets". Recorda que en les accions militars tenen com a objectius habituals infraestructures viàries i de comunicació, centres de televisió i ràdio, plantes elèctriques i potabilitzadores i, evidentment, instal·lacions militars.

Font subratlla també l'ús d'urani empobrit en els projectils que es va fer servir tant als Balcanes com a l'Iraq, entre altres zones, material que actualment fabriquen una vintena de països.

Quan aquesta munició explota, la radioactivitat es dispersa i es manté durant milers d'anys. L'OMS recomana realitzar una descontaminació de les zones afectades per aquest tipus d'armament després d'un conflicte. Però segons Font, "totes les deixalles i restes contaminants queden als països afectats, perquè no existeix una gestió de residus postbèl·lica".

Segons la directora de l'Institut Català per la Pau, exèrcit i medi ambient poden tenir en el futur un important punt de connexió gens positiu com a conseqüència del canvi climàtic "en la mesura que aquest fenomen pot comprometre disponibilitat de recursos alimentaris i ocasionar grans migracions". I afegeix: "Una altra gran preocupació dels exèrcits serà protegir les rutes d'abastament energètic".

destinats a tasques com la prevenció de la desertificació. El document cita que, a banda de l'Índia, un total de 26 països s'han prestat a aportar dades sobre la contribució ambiental dels seus exèrcits a la Universitat de Hawaii, que està fent un estudi sobre el tema.

L'autor del document de la FAO és el general retirat i membre del Centre for International Peacebuilding de Londres Eustace D'Souza. Sosté la tesi que l'exèrcit, per la seva estructura organitzativa, està especialment dotat per fer aquest tipus de tasques. La mateixa idea és defensada pel ministeri de Defensa espanyol. Alain Cuenca, professor la Universitat de Saragossa subratlla que hi ha exemples, com el de la Unitat Militar d'Emergències, que efectivament mostren que l'exèrcit pot actuar encertadament en temes ambientals. "Es tracta d'un cas molt interessant d'ús de la capacitat operativa d'una unitat", indica. Aquesta unitat és la que ha intervingut en les erupcions a l'illa de Hierro. El professor Cuenca no creu, pe-

rò, que aquest cas permeti generalitzar i subratlla que "el medi no és la raó de ser dels exèrcits i la política ambiental, tret d'intervencions puntuals, va molt més enllà que la de defensa".

Doble moral

Luis González creu que estem davant d'un fenomen de doble moral. "Es fa molt discurs ambiental en temps de pau, però si ve la guerra i cal fer operacions militars aleshores deixa de ser prioritat". Segons González, "en el cas de l'Iraq, a banda de les vides humanes, el dany al medi ha estat devastador i, per tant, ha quedat demostrat que aquí hi ha una contradicció flagrant perquè el concepte de medi ambient és, per definició global, no pot ser només de fronteres endins". Des del ministeri de Defensa reconeixen que la sensibilitat verda és poc viable en els combats i recorden que la directiva 2004/35/CE i la llei 26/2007, totes dues sobre responsabilitat mediambiental, "no es poden aplicar en danys provocats en conflictes armats, hostilitats, guerra civil o insurrecció".

Una possible solució a aquestes contradiccions passaria per una reconversió parcial de les forces armades amb la creació d'unitats senceres especialitzades en la protecció ambiental. És una via utòpica? El general Eustace D'Souza veu aquest canvi possible i necessari. A Luis González li agradaria que aquesta reconversió fos viable, però assegura que "la tendència del segle XXI va cap a un escenari mundial més competitiu que no pas cooperatiu, perquè els conflictes pels recursos que s'esgoten augmentaran, i això justament reforçarà el rol tradicional dels exèrcits".

02

ESPAIS PROTEGITS

1. Maniobres militars de l'exèrcit espanyol a un camp de maniobres de Saragossa. TONI GALAN / EFE 2. Un tanc en un camp florit. XIE GENGHONG / GETTY 3. Un soldat fent senderisme. GETTY

medi ambient?

pública, com és la defensa, "els ha alliberat de pressions econòmiques, especulatives, industrials o urbanístiques, que de vegades donen lloc a uns efectes molt negatius i irreversibles".

Projectils de maniobres

Luis González, de l'àrea de coordinació de pau d'Ecologistes en Acció a Madrid, reconeix que als terrenys de l'exèrcit on no es fan pràctiques "sí que hi ha hagut un efecte positiu". Però pensa que aquest argument no es pot estendre a totes les zones militars: "On hi ha pràctiques i maniobres tenim molts dubtes que es preservi l'entorn, ja que es necessiten molts recursos per recollir i netejar sistemàticament els projectils de tota mida que exploten i que s'acaben convertint en milers de petits fragments". Defensa sosté tot el contrari i afirma que "els camps de tir i maniobres compten amb unes instruccions i uns procediments precisos, de manera que les unitats que han utilitzat el terreny han de netejar la zona un cop acabin els exercicis".

Ecologistes en Acció i altres organitzacions fa temps que demanen a l'administració una llista detallada

Preservar
Els terrenys de Defensa han fet d'escut a l'especulació

Combat
El problema ambiental no es té en compte quan hi ha conflicte

de les parcel·les de territori que utilitza l'exèrcit, però no n'han tret gaires resultats. "Tenim llistes parcials, però intuïm que només mostren una part del total d'aquests terrenys perquè no hi ha cap registre oficial", explica Luis González. La possibilitat d'identificar totes aquestes zones permetria a organitzacions civils fer-ne un seguiment exhaustiu i saber fins a qui punt es duen a terme bones pràctiques ambientals de manera generalitzada.

Batallons ecològics

L'activitat ambiental de l'exèrcit té dimensió internacional. Un document publicat per l'Organització de les Nacions Unides per a l'Agricultura i l'Alimentació (FAO) ha destacat la importància d'aquesta acció en el cas de l'Índia. El 1966, coincidint amb l'accés al poder d'Indira Gandhi, van començar un seguit de programes en l'àmbit militar entre els quals destaquen la redacció d'informes sobre contaminació, desforestació i biodiversitat a l'Himàlaia i, més recentment, la creació de batallons exclusius de protecció ecològica

03